

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodái érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca. 1078. sz. a. intézendők.

Lapunk azon pártolóit, kiknek előfizetésük e hó végével lejár, az előfizetés megújítására tisztelettel kéri a szerkesztő.

Némely korszerű kérdések szellőztetése.

(4-ik folytatás.)

A fentebbiekkel kapcsolatban, a tárgy rokonságánál fogva helyén látom a nagy-bányai reform. egyházmegye krassóvidéki lelkészi értekezletének tisztántuli ref. egyházkerületünkhöz leendő betérjesztés végett készített, és a prot. egyh. és isk. lap 1876. évi 45-ik számában közzétett emlékirata egyik pontjához hozzászólni, úgy gondolkozván, hogy azon emlékirat épen a végett tételt előre közzé, hogy a kinek tetszik, szóljon hozzá. A krassóvidéki lelkészi értekezlet fájdalommal látván egyházunk bel békéjének épen az egyháztan feletti kérdések miatt történt megzavartatását, érintett emlékiratában véleményét ad arra nézve, hogy miként lehetne a megzavart béke helyreállítását eszközölni. Egyebek közt ezt mondja: „teljesen elégnék tartjuk, ha vallásunk alapítójának a Jézus Krisztusnak szellemében egyesülünk, ha hitünknek alapjául az ő evangyéliomát valljuk, ha vallásos szertartásainkban egyenlőség van, ha közös kormányzat alatt közös törvények által igazgattatunk. De a gondolkozásra, belső hitnézetre, az evangyéliomi szentírás egyes tételeinek értelmezésében valamint senkinek szellemére az erőszak bilincseit nem kívánjuk tenni, úgy senkitől sem türjük is azt el.“

E cikkre akarok én némi észrevételt tenni. Ezelőtt harmadfél évtizeddel teljes készséggel aláírtam volna a cikk szavait, úgy gondolkozván, hogy a Krisztus szellemében járni egy ezzel: Krisztusban hinni, és ezt teszi: oly teljes szívvel lélekkel, oly benső odaadással ragaszkodni Krisztushoz, hogy az emberben épen az az indulat lakozzék, a mely a Krisztusban lakozott, az ember úgy érezzen, gondolkozzék és cselekedjék, a mint a Krisztus érzett, gondolkodott és cselekedett a róla szóló evangyéliomban, mely név alatt az egész ujszövetségi szentírás

is szokott befoglalva értetni. Mert ez lévén a hívő eszményképe, ugyan lehetne-e az egyháznak ennél többet kívánni. És akkor még úgy gondolkoztam, hogy a Krisztus tanának sarkalatos tételei világosak lévén, azokban a jóakarató értelmezők magokra hagyva is egységre jutnak; az pedig ha a kevésbé lényeges tantételekben eltérnek egymástól, fontos dolognak egyáltalában nem tekinthető. Az újabb tapasztalás egészen más meggyőződést szült bennem, látván mily nagymérvű visszaélés történik a Krisztus szellemére való hivatkozással. Körülbelül két évvel ezelőtt (az időpontot nem tudom határozottan) a prot. egyh. és isk. lap egyik számában, egy magát meg nem nevezett egyén, miután előb azt mondá, hogy ő nem hiszi a csodák lehetőségét, az állította, hogy az ő hitének kútfeje az ész és a Krisztus. De ugyan miként lehet a csodák lehetőségét nem hívőre nézve hitkűftő a Krisztus azaz az ő tanítása, holott az oly ember ha elvét következetesen keresztülviszi a Krisztus tanításával ellentétes istenfogalmat alkot magának? Tehát a Krisztus szellemében jár el, midőn ellentétbe jön a Krisztussal. Sőt újabban még az olyanok is Krisztus szellemére szoktak hivatkozni, kik azt a tudományt, melynek tanítására esküvel kötelezték magokat, kigúnyolják. Már pedig ha ezek a Krisztus szellemében járnak, akkor a Krisztus a kötelelességtaposók vezetője, bűn szolgája. Az újabb korban szokás a moderneseknél a vallást csak a cselekedetben helyheztenni. Hogy ez nem helyes, kétséget nem szenved. Mert a cselekedet az ember érzése és gondolkozása szerint szokott irányulni. A milyen fogalma van az embernek az Istenről és az ő akaratjáról, a szerint tiszteli az Istent. Már tehát Krisztus szerint csak akkor tisztelheti az ember az Istent, ha az Istenről és az ő akaratjáról úgy gondolkozik, úgy hisz, a mint a Krisztus tanította. Ebbe az alapigazságba, a melyet pedig kétségbehozhatatlanul biztosnak tarthatunk, beleütközik mindazon modernes, a ki nem hiszi azt, hogy a csodák lehetségesek. És ezen modernesek bizonyos önérdek befolyása alatt mégis a Krisztus szellemére hivatkozással takargatják álláspontjukat. Nézetem szerint tehát egyházunk a felmerült tapasztalatok után nem érheti többé be azzal az általános tétel-

lel, hogy a Krisztus szellemében egyesüljünk; sőt inkább határozottan formulázni kell a maga tanát, hogy tudja meg mindenki egyházunkban mihez tartsa magát, s ekép eleje vétessék a visszaélésnek.

De úgy látszik, hogy épen ez nem tetszenék a krassóvidéki lelkészi értekezleten jelenvoltaknak, és emlékiratukkal épen oda akarnak hatni, hogy egyházkerületünk ilyen intézkedést ne tegyen, ha talán akarna tenni. De mit akar az értekezlet? Valódi intentiójáról nem lehet az ember egyszerre tisztában. Mert emlékirata elején kemény megrovás hangján szól a felvilágosodás álprófétáiról, az önérdek, képmutatás beburkolt farizeusairól, és a hitelenség világi fiairól. És iné az emlékirat második felében azt kívánja, hogy a hitnézetek megalkothatásában s e végett a szentírat értelmezésénél mindenki saját tetszését követhesse, s ekép midőn a farizeusi képmutatás ellen buzog, ugyanakkor kaput akar az előtt nyitni. Mert egyfelől a Krisztus szellemének követését, az evangyéliomhoz való ragaszkodást megkívánja, másfelől azzal, hogy mindenkinek saját tetszésére hagyassék a hitnézetek megalkotása s e végett az írás magyarázása, módot kíván nyújtani a megrovott felvilágosodás ama prófétáinak arra, hogy nálók a Krisztus szellemének követése az evangyéliomhoz ragaszkodás csak látszat legyen valóság nélkül, hogy azok még mikor ellenmondásban vannak is a Krisztus szellemével és az írással, az írásnak tetszésök szerinti magyarázása útján igazolhasák magokat. A modernes ha kigúnyolja a Krisztusban hívót, ki a Krisztus példáját és parancsát követve a meghallgattatás reményében imádkozik az Istenhez, vagy teljes szívből lélekből törekszik őt szeretni, kétségkívül határozott ellentétben van a Krisztus szellemével, és ravasz értelmezési mód mellett mégis igazolhatja azt, hogy ő a Krisztus szellemét követi, például ilyenformán okoskodván: Én a Krisztus szellemében járok, mivel a Krisztus saját szavai szerint (Máté V. 17.) a törvény betöltése végett jött e világra. Az ő szelleme tehát ezt kívánja: töltsd be a törvényt. Ugyde Rom. XIII. 10. szerint a szeretet parancsával betöltetik a törvény. Én bennem pedig megvan a szeretet, mivel én nem lopok, nem rablok, nem gyilkolok. Azt tekintet nélkül hagyja az okoskodó, hogy ennyi cselekedetével még csak a felebaráti szeretet törvényét se tölti be, pedig Krisztus szerint még az Istent is szeretnünk kell, s azt fűni bizodalmunkkal, hitteljes imáinkkal is nyilvánítunk. Ily okoskodattal még azt is meg lehet mutatni, hogy a Krisztus a mit tett, nem a maga szellemében tette. Egy másik modernes, ki azt hirdetné a magán életben és a templomban is, hogy nincs Isten, kérdőre vonatás esetében azzal igazolhatná magát, hogy ő a biblia tanát követi, mint a melyben meg van írva, hogy nincsen Isten. Mert igaz ugyan, hogy a biblia szerint a bolond szól úgy az ő szívében, hogy nincsen Isten, és így a szentiró távol állott attól

a gondolattól, hogy nincsen Isten, de a modernes a tétel első részére nem nézne, csak az utóbbira, és ha a hitnézet megalakítása és a végett az írás értelmezése tetszésére lenne hagyva, jogosan is tenné azt. Ha azt mondaná valaki, hogy túlzok a feltevésben: utalok azon tapasztalatra, hogy a csodák lehetőségét tagadó modernes hite kútfejéül mutatja fel a Krisztust, azt a ki az evangyéliom szerint nemcsak hogy csodákat tett, hanem Keresztelő Jánost is oda utasította, hogy az ő csodatetteiből győződjék meg az ő messiás-sága felől. Utalok Nagy Sándor ágyai lelkésznek a bibliai csodákra vonatkozó s a prot. egyh. és isk. lap folyó évi 1-ső számában közzétett cikkére, melyben ő nemcsak hogy a Krisztus istenfuságát és váltságát magyarázza az ujszövetség tanával ellenkezőleg, de annyira megy, hogy azokat, a kik az evangyéliomi csodákat betűszerinti értelemben veszik, tudatlan és roszakaratu értelmezőknek nyilvánítja. Ha ezt látja egyházunk: együgyűség volna részéről, csak egy perczig is kételkedni a felől, hogy a moderneseknél, a Krisztus szellemének követésére, és az evangyéliomhoz való ragaszkodásra hivatkozás, egyedül arra való, hogy így elpalástolják azt, hogy ők a Krisztusban való hittől teljesen elszakadtak. Így tehát az értekezlet, egy oly állapot előteremtésén való munkálkodásával, a melyben a Krisztus szellemének és az írásnak egyenesen hátat lehet fordítani és mégis a Krisztus szellemének és az írásnak követésével lehet takarózni, a farizeusság elfojtására törekvő legősintébb indulata mellett is, melyet az értekezletnél kétségbevonni egyáltalában nincs jogunk, a mostani körülmények között egyenesen a farizeusság kezére dolgozik.

Es ha egyházunkban a hittanítók közt annyira különbözök lesznek a hitnézetek, maga a vallásos szertartások egysége is mi egyébre való, mint hogy fenhargon hirdesse, hogy egyházunk keblében a farizeusság szelleme uralkodik? A vallásos szertartáshoz vallásos gondolat van kötve. Már tehát, ha a lelkész végrehajtja a szertartást, pedig a szertartáshoz kötött vallásos gondolattól elfordult lelkében, eljárása mi egyéb, mint farizeuskodás?

A lelkészi értekezlet jogot akar biztosítani kötelesség nélkül. Mert azt akarja, hogy a kik a Krisztusban hívők egyházában hittanítókul alkalmaztatnak, megtartassanak állomásaikon a nélkül, hogy az egyház közhitéhez való ragaszkodásra köteleztetnének. Holott, ha semmi egyházi törvények és egyházkerületi intézkedések nem köteleznék is az orthodox hitü egyház lelkészét az orthodox hit követésére, azáltal, hogy ily hitü egyház kebelébe hivatott meg, és ajánlotta fel szolgálatát, határozottan kötelezte ő magát az orthodox hit követésére, mivel épen annak tanítására, fejlesztésére, éltetésére hivatott meg és ajánlotta fel magát. Azért neki együtt kell, hitben összeforrva azzal, énekelni azon énekeket, melyekben az egyház hitének tételei fejeztetnek ki; az egyház vallásos szertartásait az azokhoz kö-

tött vallásos fogalmak ápolásával kell gyakorolnia, minden tanításait sőt élte folytatását is úgy kell intéznie, hogy becsédeiben és cselekedeteiben az egyház hite tükröződjék vissza. Ha soha semmi kánon nem szabna is a lelkeszre hivatalvesztési büntetést a hithagyásért: a hitét megtagadott lelkesznek hivatali állása egészen kérelmi. Mert ha a község tagjai felkelnek és bebizonyítják ellene, hogy ő elszakadt a hittől, a melynek ápolására hivatott el, akkor sem isteni, sem emberi törvények szerint nem várhatja többé jogosan a hivatalában megtartatást. Az orthodox egyház lelkeszének, eskü nélkül is erkölcsi kötelessége az orthodox hit követése, és már maga a próbatétel, hogy e kötelezettség alól szabadulhasson, kötelességébe ütköző cselekedet. Még az egyházi felsőbb hatóságok sem oldozhatják fel az orthodox hitű egyház lelkeszét az egyházközsége irányában magára vállalt hitkötelezettségnek teljesítése alól. Sőt ha zsinati közmegállapodás útján hozatnék is be a régiebb hit helyébe új hit, azon egyházközség, melynek ez nem tetszenék, tekintetbe se vévén a zsinat határozatát, folyvást ragaszkodnék eddigi hitéhez, és lelkeszét, ha ez a templomban és az iskolában az új hitet tanítaná és taníttatná, bizonyosan kiutasítaná kebeléből. És ezt jogosan is tenné. Mert ha joga van arra, hogy a római katolika egyház kebelébe lépjen, hogyne birna még inkább jogosultsággal arra, hogy eddigi hitét megtartsa, és annak megtartása érdekében, minden rendelkezése alatt álló tiszteletes eszközt felhasználjon. De a krassóvidéki lelkeszi értekezlet ezekre nem gondolt, hanem e szavakkal: „a belső hitnézetre, az evangyéliomi szentírás egyes tételeinek értelmezésében valamint senkinek szellemére az erőszak bilincseit nem kívánjuk tenni, úgy senkitől sem tőrjünk is azt el“ a természeti állapotban élvezhető jogosultságot követeli. Hogy az embernek veleszületett és elrabolhatatlan joga az, hogy hitbeli meggyőződéseit önmaga saját tetszése szerint alkossa meg, és az írást, melyet zsinórmértékül vesz fel, tetszése szerint magyarázza: az kétségbe nem hozható. De a társadalmi egybeköttetésben már nem lehet az embernek a maga természeti jogához körömszakadtáig ragaszkodni. Mert a társaság a maga alapszabályainak készítésénél nem függhet a természeti jogok fentartására irányult tekintettől. És, a ki valamely társaságnak tagja akar lenni, már előre köteles magát arra határozni, hogy a társaságban élvezhető jogokért cserében, jogot jogért, a maga természeti jogairól, a körülményekhez képest, kisebb-nagyobb mértékben lemond. Már tehát, ha valaki azt az eléggé nem hibáztatható lépést tette, hogy valamely határozott irányu vallástársaságnak vagy egyháznak tagjává úgy lett, illetőleg abban úgy vállalt lelkeszi hivatalt, hogy vallási meggyőződése összeütközésben van azon egyház közhitével, az bizonyosan előre számot vetett önmagával, mérlegbe tette egyfelől a maga lelkiismeretének követel-

sét, másfelől azt az előnyt, melyet azáltal nyerhet el, ha az egyháznak tagjává illetőleg lelkeszvé lesz. Ekép ő önmaga mondott le ama természeti jogának élvezéséről, többre becsülvén ennél, az egyház részéről ajánlkozott előnyt; önmaga adta magát az egyház hit és írás értelmezési irányának követésére. Így tehát, ha erőszakolva van lelkiismerete, e miatt nem vádolhatja az egyházat, melytől nem kényszerítettett, még csak nem is kecsgettetett, amaz erőszakoltatást szült lépésre, melyet sokkal inkább ő játszott ki, elhítetvén vele, hogy tanát lelkiismerete szerint, meggyőződésből vallja és követi. Annálfogva csak önmagát kárhoztathatja, mivel önmaga tette lelkiismeretére az erőszak bilincseit, hitvány anyagi érdekért feláldozván lelkiismerete szabadságát. Azért önmagától követelje vissza ezen szabadságot. Mondjon le az anyagi érdekről, hagyja el azon egyházat, melynek hitiránya összeütközésben áll az ő lelkiismeretével. Ezt szabadon teheti, mivel az egyháztól ebben nem gátoltatik. De ha ezt nem akarja tenni, és mégis követeli az egyháztól a maga természeti jogának gyakorolhatását, akkor igazságtalanságban jár, a mennyiben a maga természeti jogának gyakorlásával az egyházét akarja megsemmisíteni. Mert az egyháznak előállása természetéből folyó, annálfogva természeti joga az, hogy a maga hit- és írásmagyarázati irányának követését szigoruan megkivánhatja mindazoktól, a kik hozzá akarnak tartozni. A mely lelkesz megmarad hivatalában, és az egyház tanával mégis ellenkezőt tanít: a ezen ő cselekedetével széttepi a köteléket, melylyel az egyházhhoz köttetett.

A lelkeszi értekezlet kül összetartás, látszó egység mellett buzog. De azt nem veszi tekintetbe, hogy azzal, a mit ajánl az egyház belbékéje nemcsak helyre nem állíttatnék, sőt inkább örökre felforgattatnék. Most még jogosultság nélküli a modernesek fellépte, és mégis találkoznak olyanok, kik egyházunk tanát, melynek tanítására esküvel kötelezték magokat, kigúnyolják. Mit várhatnánk hát tőlök akkor, ha jogosultsággal is birnának arra, hogy bármilyen tantételeik mellett, egyházunk tagjainak, és a hit dolgában kifogás alá nem eső tanítóknak tekintessenek? És viszont mikép fognának fellépni, kölesönt kölesönnel fizetve, a modernesek ellen az orthodoxok? Egyházunk örök harcztérre változnék át, az egymás felemésztésére törekvő heterogén elemek folyvást tartó pusztításainak tételnék ki. S ily viszonyok közt külrendről is lehetne-e szó? Mentse Isten egyházunkat az oly intézkedés tételétől, mely ily eredményt szülne!

Oly írásokul pedig, a melyekre alapíthatná egyházunk a maga hitét, a lelkeszi értekezlet az evangyéliomot véli tekintendőknék. Az én nézetem e tárgyra nézve következő. Minthogy a Jézus Krisztus történeti személy volt: arra nézve hogy az ő tudományának, tetteinek és történeteinek hiteles okmányaiul mely írásokat kell elismerni, az őskeresztény egyház, a Jézus Krisztus és az apostolok

korához való közelségénél fogva, nyomozódásaiban biztosb eredményre juthatott, mint a mai korbéli ítész, ki a szentiratok valódi és kánoni volta felőli nyomozódása körül, legtöbb esetben a maga theologiai álláspontjának befolyása alatt áll. Épen ezért egyházunknak is a z o n s z e n t k ö n y v e k e t kell kánoniakul ismernie el, a melyeket az ő s k e r e s z t y é n egyház olyanoknak elismert, és így ezen egyház példája után az összes ujszövetségi szentiratokat. Sőt mivel az ő s k e r e s z t y é n egyház az ő szövetségi szent könyvekhez is ragaszkodott, részint mint a Krisztusban való hit erősítésére szolgálókhöz, részint mint az isteni üdvintézkedések okmányaihoz; sőt ragaszkodtak azokhoz, még pedig magának a Jézus Krisztusnak példaadása szerint az apostolok is, egyházunknak is kell azokhoz ragaszkodnia.

Igy tehát az én nézetem szerint egyházunk a krassóvidéki lelkészi értekezlet véleményét, az általam érintett pontra nézve nem fogadhatná el. Én is szeretem egyházunkat, kívánom annak belbékéjét, és e békének, a mennyiben meg van zavarva, helyreállítását szivemből óhajtom. De oly intézkedéstételt, melyről teljes biztossággal elmondhatnók, hogy az mint gyógyszer sokkal rosszabb a bajnál, mely egyházunk belbékéjét még inkább semmivé tenné, én nem óhajtok. A baj már nagyon el lévén mérgesedve, én egyetlen egy intézkedést vélek csak csak czélszerűnek, s ez a betegségnek természetszerű gyógyítása. Értem az érdekek elkülönítését, mi csak a tényleges k ü l ö n s z a k a d á s á l t a l eszközölhető. Azok, a kik tudnak hinni a Krisztusban, s annál fogva hajlandók megmaradni a régi alapon, képezzenek külön, a modernesek ismét külön gyülekezeteket. Hiszen arról szó sem lehet többé, hogy a kétféle irányuak egy compact testületet képezzenek. A modernesek ellen folytatott küzdelemnél nem arról van szó, hogy egyházunk egyik vagy másik tantételén változtasson, hanem egyenesen egyházunk létezéséről vagy nem létezéséről. Nézetem szerint tehát egyházunknak férfiasan kell fellépni, és először is a felett határozni, ha vajjon meg akar e alapján a Krisztusban való hiten maradni, s ekép létezését tovább folytatni. Ha ezt akarja: akkor nyíltan ki kell mondania, hogy a kebelében hittanítással megbizott egyénektől teljes szigorúsággal megkivánja, hogy tanát megtartsák, azt tanítsák, és virágoztatni törekedjenek. Önként értetik, hogy a kiknek ezen intézkedés nem tetszik, és ezt elfogadni nem akarják, arra nem kényszeríthetők, de viszont azok sem igényelhetik, hogy egyházunk tagjainak tekintessenek, és egyházunk által hittanítókul alkalmaztassanak. — Az olyanok alkossanak magoknak külön gyülekezetet a velők egy irányt követőkkel.

Egyházunkat ezen intézkedéséért senki sem vádolhatja türelmetlenséggel, mivel ezzel csak önfentartása jogát gyakorolja, sőt egyenesen önfentartása köteles-

ségét teljesíti. A legcsekélyebb féreg is igyekszik magát védeni, mikor eltapostatás fenyegeti. Avagy nem lenne-e hát egyházunk a legcsekélyebb féregnél is alábbvalóbb, ha nemcsak hogy nem védelmezné életét, hanem díjazásával a vesztőre törekvőket még elő is segítné czéljokban.

M e n y h á r t J á n o s.

Izrael történetéről tekintettel Dr. Goldzieher és mások elméletére.*)

Izrael népe, életfolyásának történetét különféle iratokban, melyek mai napig megmaradtak, feljegyezte; s habár fogalmaztatásuk ideje meglehetősen homályba van burkolva, annyi mindenestre biztos, hogy a legrégebbek legalább egy ezredévvvel fölülmulják a reánk maradt görög-római irodalmat.

Jogtalanul tulajdonítják tehát a „történelem atyja“ nevet a görög történésznek, Herodotnak. E dísnév nem a görögöket hanem az izráelitákat illeti; az utóbbiak nemcsak hogy a történetírásban előzték meg amazokat, de a legelső, világtörténelmet czélzó kísérlet terve is az izráeliták kezéből került ki.

Izrael az ókor népei között az egyedüli, mely legkorábbi ifjúságának élményeit tisztán s gyengületlenül őrizte meg emlékezetében; a többi népek történetének kezdetén rendesen mást, mint néhány ügyefogyott a történelem előtti idő kódében elenyésző mesét, nem találunk.

Ha a Mózes nevén ismert iratok közleményeit összehasonlítjuk azon bonyodalmas mondákkal, melyekben az aegyptusok, indusok, görögök és rómaiak őrizék meg legrégebb emlékeiket: úgy amazok a napnak fényes keletekép tűnnek föl az utóbbiak ellenében, melyeknek rideg zavaros kódében egyetlen egy alak sem vehető tisztán körvonalozva észre.

A mi Izrael történeti irmodorában azonnal szembe ötlük, ez ama párját nem lelő előadás, mely szemléltethetőséget s világosságot köt össze nemes egyszerűséggel, úgy hogy alaki oldalát tekintve, az ó- és ujkor történelmeinek legjelesebbjei mellé állitható.

Ábrahám s a pátriárchák történetét megható egyszerűség lengi át, a népnek a sivatagbani vándorlását s Kánaán bevételét tárgyaló elbeszélésekben valódi epikus nagyszerűség uralg, Saul és Dávid viszonyában oly dramatikus hatás nyilvánul, milyennel más tört. művekben alig találkozunk; megindul s elragadtatik kedélyünk, ha olvassuk József s vén apja vagy a szeretetreméltó Ruth és napának, kitől csak a halál választhatná el, történetét, e falusi jelenetek, négy ezer év előtt történtek, de oly közvetlen természetes üdeséggel advák elő, hogy mindent tisztán szemünk előtt látunk, mintha saját élményünk volna; valóságos eleven emberélet, mely nemes és nagyszerű természetű vonásokkal ábrázoltatik.

Talált is ez elismerésre mindenkor azoknál, a kik fogékonysággal s értelemmel bírtak a nemes és minden dagálytól s hatáshajhásztól ment történetírás iránt.

Nem csodálkozunk tehát, hogy egy sokkal későbbi kor művészete, tárgyait főleg e nép történetéből meríté; nemcsak az okból történt ez, hogy vallották a bennök kifejezett hitet, hanem eredeti ösztönszerű művészi érzet e jelenség alapja, mert

*) Dr. Ignaz Goldzieher: Der Mythos bei den Hebräern und seine geschichtliche Entwicklung. Untersuchungen zur Mythologie und Religionswissenschaft. Leipzig. F. A. Brockhaus. 1876.

a tiszta emberi természet teljhatalmában s fenségében kedves és gyengéd kellem által enyhítve sehol sincs találóbban ábrázolva mint Izráel történeti irataiban. Értelmes meggondoltság és szellemi józanság jellemzik az ószövetség diszes rajzait.

A hitrege, bárminő alakban lépjen föl, ábrándos, különc. E tételt bebizonyítják ép azok is, a kik minden erővel a bibliában nem akarnak mást találni mint mythost. A józan tudomány az ilyféle kísérleteket sajnálkozással fogadja; nem is sokan törekedtek e kétes dicsőségre.

A negyvenes években Nork lépett föl először e téren (Biblische Mythologie des Alten und Neuen Testamentes, 1842. czimű művével), de oly kevés sikert aratott, hogy három évtizeden túl alig mert valaki nyomdokaiba lépni, míg nem egy hazai tudósunk kevés hónappal azután hogy két tudákos német (Dr. Julius Grill: die Erväter der Menschheit; és Dr. Martin Schulze: Handbuch der ebräischen Mythologie) gúnynyal illeteték hasonló tettért, neki iramlott az ószövetség sirját a mythos babérválójával megkoszorúzni.

Goldzieherrel, a tudós arabistával a pesti egyetem méltán büszkélkedhetik. Az arab nyelvet illető buvárlataiban ritka olvasottságot tanúsított a mohamedán irodalom mezején, és jártasságot, finom tapintatot a talmudikus és rabbinikus iratok tömkelegében; az arab nyelvtan tudományos kezelői közt ő első helyet vívott ki magának. Jelen műve is fölötte érdekes, gazdag tartalmu s főleg nyelvészeti részleteiben (subtractis subtrahendis) sok meglepő és meggyőző újdonságot nyújt. De ép ezért sértő és elszomorító, hogy ily ember, ki valóban babérokön nyugodhatik, a mythologizálás sikamlós útjára lépett és tudományos lelkiismeretét beárnyázá.

Könyvének némely részleteit, de másféle összefüggésben s inkább nyelvészeti tekintettel, közlé már előbb magyar nyelven a Nyelvtudományi Közleményekben. A könyv kiadására, mely eredetileg egyetemi fölolvadások számára magyarul volt fogalmazva, birta őt Renan ismert állítása: A szemita népeknek sohasem volt mythológiájok. Goldzieher e tételt akarja megczáfolni, tehát fölmutatja — a modern hüperkritikus s ép azért egészséges ítészeti tapintat hiányában sinlődő, vallás és történelemgyártás módja szerint — hogy az ószövetségi vallás alapja és történelmi lényege mythologikus természetű. Ez önmagában bűn nem volna, ha szerző egyedül az ószövetség tanulmányozása folytán jut ez eredményre. De Goldzieher másképp vélekedik. A mythologizálás nem ethnologikus sajátosság, hanem pusztán emberi kellék; ebből következik, hogy minden népnek van mythosa s ennél fogva a hébereknek is szükségképen kell mythológiával birniok. Ép ez Goldzieher legnagyobb hibája: ő keres a héberknél mythost, és csakugyan talál — etymologia s helyes ítészet ellenére. Hogy a monotheismus mythosellenes elv, nem bántja őt, mert egyszerűen dekretálja, hogy Salamon vagy Dávid centralistikus irányu uralkodások előtt monotheismusnak hire sem volt. Kánaánba jövelekkor a hébernek felhőket s az esős eget imádták; a bevándorlás után napimádók lettek — bizonyítják ezt a Genézisben található nevek Jákób és Ráchel, mert Jákób (Goldz. ezt bizton tudja) az esős éjjeli égboltozatot jelenti, Ráchel pedig = Mutterschaf a bárányfelhőt, mely „sir gyermekei után“; igen sokat sirhatott akkoriban, mert ma hiában várunk tőle esőt; továbbá Kánaán „tejjel s mézzel folyó föld“, de a germán mythológiában a nap néha tehénnel s a hold a méhvel jelképeztetik, a nap és hold sugárai tehát más szóval, tej és méz; Kánaán ezek következtében azon föld, melyre

nap és hold süt! Eltekintve attól, hogy a pusztában a nap erejét úntig élvező Izráelitákat alig kecsegtethet a nap és hold sugáiraiban bővelkedő új hon, — ki kételkedhetnék még Goldz. ur állításain, hiszen a germán mythológiából szedi érveit a héber képbeszéddek fejtegetéséhez. A germán mythologia nélkül nem is boldogulhatunk; nélküle nem értenők meg Ézsaiás szavait (XIV. 23.), a pusztítás seprőjével irtalak ki, de a német nép mondákban nagy szerepet játszanak holmi „Pestjungfrauen“ seprővel kezökben. Ezekre gondolt a próféta. (Vége köv.)

Venetiáner Sándor.

B E L F Ö L D.

Nagy-Bánya.

(Kivonat a nagybányai h. h. egyház 1877. évi február 11-én tartott gyűlése jegyzőkönyvéből: 17. szám.)

Szendy Antal igaz vallásos buzgóságtól áthatott, s emelkedett szellemű beszéddel buzdítja az új presbyteriumot s az egyház tagjait a fokozottabb tevékenységre. Beszédéből, mely három irányban igen figyelemreméltó indítványokat tartalmaz — közöljük a következőket:

„Tisztelt Egyházgyűlés! Megkezdünk egy új évet, mely titokként rejti méhében a jövőt. A mult azonban számos tanulságaival mögöttünk áll; s ha intő szavát megértve fogunk ez új év nehéz feladatához, s nem kimélünk időt, fáradságot egyházunk szent ügyétől: bizony-bizony megszabadíthatjuk azt súlyos terheitől. Midőn most két év előtt szerencsém volt mint megválasztott tiszteletbeli presbyter a tisztelt egyházi gyűlésben először megjelenni, s értesültem az egyház roncsolt pénzügyi viszonyairól — protestáns keresztyéni hitbuzgóságból indítványoztam egy egyházi takarékpénztárnak létesítését.*) A mag, bár nem esett buján termelő földre, de sziklára sem, mert ime mai nap e z e r k é t s z á z o. é. forint van együtt ily tartalékpénztár első alapjául. — Ez alapra most már építenünk kell; odatörekedvén, hogy e pénztárnak kamatjövödelmében alkossunk biztos fedezettel az egyházra váratlanul vagy rendkívülig háromolható kiadásokra nézve. Indítványozom ennél fogva, hogy a tartalékalap-bizottság munkálkodjék benne, hogy azok főleg, kik még ez alaphoz eddigelé nem járultak, filléreikkel ez alapot tovább növelni kötelességüknek ismerjék, áldozván tehetségük szerint és jó kedvvel, mint a minő áldozat egyedül kedves az Ur előtt.

És most tisztelt Egyházgyűlés! ugyanazon magasztos célra való tekintetből teszem további indítványomat. — Van nekünk protestánsoknak magyar nyelven is több egyházi iskolai lapunk és folyóiratunk. Nekem magamnak is jár ilyen. Felajánlom azt ezennel arra a végre, hogy egyházi gyűléseink bevégeztével, a még együtt maradó, s mintegy olvasó-körre alakuló presbyterek és egyháztagok előtt, az abban foglalt vallás- és ismeretterjesztő közlemények hangosan felolvastatván, lássuk mi történik a protestántizmus hitvilágában itthon nálunk és kívül a hazán. Nem lesz az ránk nézve hasznos tanulság nélkül való, ha például látjuk hogyan áldozik, egy protestánsná csak most lett főúr, a protestántizmus egyház-iskolai céljaira teljes bőkezűségével, minden vagyonát — több ezer holdra menő birtokát — osztva meg a protestáns felekezetek között. — E férfiu Baldácsi Antal

*) Ugy értesültünk, hogy a nemes keblű indítványozó Sz. A. ur és édesanyja száz-száz fital járultak e pénztárhoz. Szerk.

báró, kinek emlékét halás kegyelettel őrzendik meg a magyarországi protestánsok évkönyvei.

Harmadik indítványomat egy ohajtásba foglalom: Vajha a két protestáns felekezet u n i ó j á n a k szükségét mindenki belátva, országszerte s itt körünkben is mozgalom indulna meg, mely az ígét testté változtatná. Mert legfőbb ideje, hogy a két felekezetű protestánsok dogmáikban ne az ellentétet keresgéljék, de inkább a protestánsizmus közös alapjára állva az unióban lennének mindnyájan munkások. Hisz a protestánsizmus alapelve a lelki és polgári szabadság; célja az arra való törekvés, tehát a haladás, — ha ebben egyetértünk mindannyian: a kicsinyes tekintetek miatt ne forgácsoljuk szét a nagy célok elérésére képes közös erőt. Végül Isten áldását kéri az egyházra és előljáróira.

Az egyház örvendve veszi tudomásul az alaptökére történt adakozásokat, s úgy a tartalékalap-bizottságot, mint az új presbyteriumot megbizva ez alap tovább növelésére buzdító szóval és tettel munkálni. — Készséggel karolja fel továbbá a presbyter urnak a casinóvá társulás és a felolvasások tartása iránti indítványát. határozván, hogy ezután az egyházi gyűlések bezárásával, a felajánlott lapok és folyóiratok, a gyűlésteremben az egyháztagok rendelkezésére legyenek; s azokból, vagy bárki által ajánlandott egyéb könyvekből ismeretterjesztő cikkek olvastassanak fel; az ajándékol hozott lapok és könyvek pedig, egy alapítandó egyházi könyvtár javára az egyházi jegyző által vétessenek őrizetbe. — A két felekezetű protestáns egyház u n i ó j á r a tett magasztos vonatkozást — a mennyiben inkább ohajtás mint indítvány gyanánt lett felvetve — az egyház, határozata tárgyává nem teheti. De az erők egyesítésének komoly szükségét látja, érzi; s ha ily, az ország több vidékén s a külföldön is áldásthozólag keresztülvitt uniónak valószínűsítésére a kellő helyről és kellő módon mozgalom indíthatnák, e hitközség a protestáns eszmék emez áramlatát mind a közjóra, mind saját érdekére nézve eleve üdvösnek tartva, az unió eszméjének érvényre emelésében munkásnak lenni feladatául ismeri. *)

Közli

Nyirő Sándor,
egyházi jegyző.

Egy népiskolai modern-rationalista tankönyv.

A sárospataki irodalmi kör kiadásában megjelent: „a szent történetek rövid foglalatja és a ker. egyház történeteinek kérdések és feleletekben” s ezzel együtt „a keresztyén erkölcstudomány rövid foglalatja.” — Mivel e népiskolai kézi könyvek Görömbei Péter urtól a prot. egyházi és iskolai lap f. évi 6-ik és 7-ik számaiban ismertetve valának, a magasztaló ismertetés által indítatva pár helyről felhívás intéztetett hozzánk: mondanánk véleményyt mi is a szóban forgó két könyvecskéről. Felhívás nélkül is s már régebben megtettük volna; de jó szándékunk elé akadályt emelt azon körülmény, hogy nevezett könyvek még mind ez ideig nem érkeztek meg Debreczenbe. — Épen ezért most is, midőn már arra felhivattunk, a G. ur elfogulatlansággal nem igen gyanusítható ismertetésén vagyunk kénytelenek alapítani véleményünket s mivel az „a ker. erkölcstudomány rövid fogla-

*) Bár legalább egyelőre a létező községi iskola mellett a két testvérfelekezet egyesített ereje egy élet- és versenyképes prot. népiskolát létesítne, hová nyugodtan küldhetné az egyházhű szüle kincsét, gyermekét, a jó felekezeti iskola protestáns kézen a valódi nem csak oktató, de nevelő és jellemzilárdító intézet. Szerk.

latja”-ról nem nyújt kellő tájékozást, meg kell elégednünk azzal, hogy csak „a szent történetek rövid foglalatja és a ker. egyház-történet”-re vonatkozólag tegyünk pár sornyi megjegyzést.

Azt mondja G. ur e könyv átdolgozójáról: „javító a modern theologiai felfogás szerint járt el s e pártnak nézetét elismerésre méltó tapintatossággal viszi be a könyvbe és azzal együtt az iskolába.” De ha G. ur nem mondaná is, eléggé felvilágosít az átdolgozó célja és eljárása felől a csudatétel kifejezésnek gondos kerülése s eme kérdésnek: ezen csudákkal mit mutatott meg Jézus? — kihagyása. A legtekintélyesebb paedagogusok szerint a népiskolai bibliai történettánnak egyik vagy másik theologiai irány szolgáltatásban állani nem szabad. Lehetetlen, hogy e szabad vallástanítási elvet Patakon ne ismernék? Ez elvben van ugyanis lefektetve a helyes középút, mely megóv az ingadozástól jobbra úgy mint balra s ezáltal a vallásosságban nem igen emelő theologiai viták előtt a népiskola ajtaját bezárja, a bibliát, mi hasznos a tanításra, teszi szabályozóvá s megkívánja, hogy azt, a mi a bibliában van s úgy, amint ott olvasható, tegyük tanítványaink elé.

A G. ur által magasztalt paedagogusokat igen különös világitásba helyezi továbbá az a körülmény, hogy kérdés és feleletekben irtak történelmet. Ime egyháztörténelmet még csak a 3-ik elemi osztályban kezd tanulni a gyermek s már szerzők kikérdezik tőle a még eddig soha nem hallottakat. — Azonban könnyen megmagyarázza ezt nekünk G. ur: tartózkodtak szakitani a multtal. — Megfoghatatlan tartózkodás s különösen megfoghatatlan, ha meggondoljuk, hogy e könyvben csak a külső köntös a régi, a belső, a tartalom új vagy legalább újított. Hogy volt bátorságuk változtatni a lényegen, midőn a lényegtelenet átalakítani nem merészelték? Ez átalakítás bizonyosan többet használt volna, mint a tartalmon tett változtatások. — Vagy talán a régi czégre szükség volt még? Régi jó czég alatt akarták elarusítani az új portékát?

Vége s épen erre fektetünk fősúlyt „a szent történetek rövid foglalatja”, különösen kérdés és feleletekben feldolgozva, teljesen czéltévesztett, haszontalan munka. Ugy az 1804-ik évben létrejött debreczeni utmutatásban mint jelenleg is a pataki paedagogusoknál az ily rövid foglalatok készítésének okát a népiskolai bibliai történettánnak czéljának egyoldalú felfogásában találjuk. A nagy ellentétek találkozását kimagyarázza előttünk azon körülmény, hogy a szent történetek tanítása elé mindketten csak az anyagi czélt tűzik ki, holott pedig mint minden más népiskolai tantárgynál, úgy a vallástanítás egyik részénél, a szent történeteknél is az alaki képzés a fődolog. Különösen vallástanításnál fődolog az alaki képzés, mert ott vallásos erkölcsi érzelmek felköltése s állandósítása feladatunk. De az alaki czéltől történő vallástanítás követelményének, mikép teszünk eleget kérdés és feleletekben irt szent történetek rövid foglalatjával, mikép ébresztünk vallásos erkölcsi érzelmeket ilyen kérdésekkel: hány esztendeig uralkodott Saul király? — Bizony ezek belátásához nem nagy paedagogiai tapintat és tájékozottság volna szükséges!

Ezekből következtetve mi a szóban forgó könyvet sem tartalmánál, sem különösen módszerénél fogva népiskoláinknak nem ajánlhatjuk. Egyébiránt ha a könyvecskék hozzánk is megérkeznek, tüzetesebben fogunk szólani rólok.

K Ö N Y V É S Z E T.

Mythology among the Hebrews and its Historical development (a héberek hitregéje s történelmi fejlődése). Irta Goldzieher Ignác bölcsészettudor. Németből angolra fordította s pótlékokkal bővítette Martineau R. bölcs. tudor. London, 1877. Mindenekelőtt sajnáljuk hogy a budapesti magyar egyetem tanári személyzetének egyik tagja németül s nem magyarul ír; inkább várni kellett volna kedvezőbb időre mikor kiadó találkozik; ismerek szegény ref. lelkészt, a ki 2—3 évig várt kész művével s végre talált módot a kiadásra; de meg a gazdag izraelita honfiak között is kellett volna zörgetni, hogy segítsék hitrokonukat a kiadásra, hazafiság a nemzetiségnek ez uton is tanusítandó. Lángolóbb hazafiság másképp járt volna el. Ahhoz, mikép egyeztetni ki szerző zsidó hitközségi jegyzői állását az e munkában feltüntetett hittani nézettel, mely szerint a zsidó nép ős vallása mythologiává törpítettik, papi intézménye fenecziái kölcsönözmenynyé, továbbá hogy az Elóhim kanaanita eszme, a jahveismust (monotheismust) csak az író látnokok teremteték, s így az ószövetség népének legszebb dicsősége elhomályosítottatik, — nekünk nincs közünk, de nagyon jellemzőnek tartjuk! A londoni tudományos heti lap az „Athenaeum“ f. é. márcz. 10-ik számában terjedelmesen ismertette van Goldzieher műve. A szakavatott bíráló kimutatja példákkal, mily „erőszakos elméletekhez“ (violent theories) kellett folyamodni G.-nek a nomadikus hitregék alkotásában és származtatásaiban. „Abram“ nevének ram végéből, mely „magas“-t jelent az éji eget, Izsák nevéből, mely mosolygót jelent, a nappali eget hozza ki, pedig Ábrahám is mosolygott (Gen XVII. 17). Az előre felvett eszme minden áron hajtja az okoskodásban oda, hogy a nap és hold mythologia mindenütt feltalálható legyen; nem rendül vissza az ellenmondástól, következetlenségtől, fanatikus képzetektől és erőtetett szószármaztatásoktól, még Shakespeare és Heineből is vesz képeket segélyül. Az angol bíráló épen nincs a mythologicus rész erőtetett szónyomozásával s nem bibliai módszerével. — A monotheismus meséből pattant ki! — Ez hát nagy tudományos vivmánya a scientistáknak mai korban! Ily mozgó, megbízhatlan alapon épített vallás tessék annak, a kinek az Isten is csak nyelvészeti probléma. (B.)

Ótestamentomi apokrifus könyvek az eredetiből, görögből fordította Kámory Sámuel. Ára 1 frt. Budapest, Kókay Lajos bizománya, 1877. n. 8r. kettős oszlopu nyomással, 131 l. Sirák fiának Jézusnak bölcsesége két első verse ez: „Minden bölcsesség az Urtól származik és nála van mindörökké. A tenger fővenyét, az eső csepjeit és a mult napjait ki számlálhatná meg?“ stb. A magyar biblia történetében e fordítás megjelenése érdekes mozzanat!

A short account of the **Hungarian reformed church** by Lewis Cs. Csiky licentiate of theology. Edinburgh (Maclaren and Macniven) 1877. 8r. 24 l. Jeles lelkészjelöltünk e „rövid ismertetése a magyar ref. egyháznak“ csakugyan megjelent nyomtatásban s a skót hitrokonok közt elterjesztett: egyidejűleg midőn a skót egyház ismertetése a magyar közönség elé bocsáttatott. Az eredetileg felolvasásra szánt s fel is olvasott mű tömött rövidséggel vázolja a magyar állam alakulását, kereszttyén vallásra térését, a reformáció megalapulását, üldöztetését, szervezetét, nevelési rendszerét, hittani intézményeit és jellemrajzát. — Hazánk és egyházunk külföldön ismertetőjét, az érettünk melegen érdeklődő skót hitrokonokat, s a kiadásra áldozatot hozó pártfogót egyiránt hálás emlékezettel üdvözljük.

Közlöny a debreczeni ref. főiskolai hittanszaki önképző társulat köréből. Debreczen, 1877. február hó, 4-ik szám 4-r. 2 iv, szerkeszti Sörös Vilmos 3. é. hith. Kiadja könyomatban a társulat. Egyike a legtartalmasabb s változatosságban gazdag számoknak. Tartalma: „Montaubani levél, melyet a francia ref. hittanulók intéztek debreczeni pályatársaikhoz. Az emelkedett szellemü levélre válasz fog menni. 2-ik cikk „A pantheismus és tanainak tarthatlan volta“ Ebrardból Sörös V. „Wesley János“ megtérése (folytatás) Erdős József. „Társulatunk életéből“, ebből felemlitjük kitzüzését 3 pályakérdésnek, Kiss Bertalan 3. th. olvasta Cyprian levelét a kárthágóiakhoz, Császár István 3. th. Origenes „de Principiis“ műve 1-ső fejezetét „De Deo“; nt. Filó Lajos lelkész ur a „Közlöny“ tiszteletpéldányáért küldött 3 frtot, Gyikó Ferencz t.-sz.-miklósi lelkész ur a Figyelmező II. és V. évfolyamát ajándékozta a kézi könyvtárnak. „Pénztárunk állapota“ cikk Orosz István seniortól, van a társulatnak 224 frt 80 kr. tőkéje. A „Testvér társulataink“ rovatban a pápai theologiai képző társulatot ismerteti Cseresy János; Oratoriumi szemle Nagy József e. felügyelő s végzett theologustól, végre különfélek. — A szakszerű munkálkodás folytatásához kedvet, lángot kívánunk továbbra is!

K Ü L Ö N F É L É K.

— Kutassy Imre nyomdatulajdonos Debreczenben tudatja, hogy ft. Révész Bálint diszes, jól sikerült, s köztetszésre talált könyomatu nagy képe néhány fenmaradt példánya még nála kapható, példányonként 60 krért a megrendelőknek elküldetik beleértve a csomagolási s vitelbért is.

— Tiszántúl. A tiszántúli reform. egyházkerület zsinati bizottsága f. é. márcz. 21-én ülést tartott Révész Bálint ur elnökle alatt. Egyhangulag ajánlatik egy alkotmányozó zsinat egybehívása, s ennek előkészítésére egyetemes értekezlet tartása, s ennek ez egy esetre teljhatalommal való felruházása. — Révész Imre ur két terjedelmes történelmi kimutatást olvasott fel a zsinat kérdésének eddigi történetéről, s a budai zsinat és az 1848-iki közértekezlet összehívási módozatáról. — Az áprilban tartandó egyházkerület elé fog a bizottság véleménye terjesztetni.

— Dr. Margitay István orvostudor Debreczenben elhunyt f. é. márcz. 20-án 74-ik életében. Vagyona legtesmesb részét iskolai czélokra hagyta: 12,000 frtot egy orvostanészékre a debreczeni kollégiomban, kisebb részleteket tápintézetnek, énekkarnak, önképző-egyletnek stb. A vallásos buzgó-ságu doktor az egyháztanácsnak s kivált nevelésügyi szakosztályának lankadatlan szorgalmu tagja volt s az oktatás ügye igen szíven fekdött. Hálás kegyelet érzetével eltelve jelentek meg temetésén az egyház és iskola képviselői. Áldott lesz emlékezete a földön: legyen örök béke részese ama jobb hazában!!

Losonc. Szigyártó Sámuel helybeli gondnoka az egyháznak, kinek beigtatása a főgondnokéval egyidejűleg tartatott, közelebb, szerzett érdemeinél fogva, királyi tanácsos czimmal diszítettett fel.

— H. Nánás ref. egyháza részéről a debreczeni főtanoda igazgatójához 168 frt küldetett, 50 frt a tápintézetre, a többi része Csohány alapítványi ösztöndíj nánási születésü, jó igyekezetü és erkölcsü két ifjunak, 59 frtot kapott Ragályi László 3. é. hith. és 59 frtot Kállai Elek 2. é. jogh. Dicsérendő az oly egyház, mely szülötteit pályájokon ilyképen is segéli elő.

— M.-Tur. Folyó hó 11-én nagytiszteletű Lukács Dániel heves-nagykunsági esperes, t. igari lelkész ur egyhangulag, nagy lelkesedéssel túri papnak elválasztatott. Az egyház nyugalma helyreálltát tapasztalt bölcs kormányától reményljük. — Békét, nyugalmat, egyházunk- és iskolánknak jobb jövőt ő teremthet egyedül, ki hivatali állása, tudománya, önzetlen becsületessége, férfiasága, buzgó vallásossága által valódi tekintély leendő Túrón. (T. L.)

— Limbach. Az elhunyt Frecska Lajos helyébe Shárbert Ármin volt mezőberényi s. lelkész választatott meg limbachi ág. hitv. evangélikus lelkésznek.

— Megrendelési fölhívás. „Jézus példázatai“ homiliákban II-ik füzetével épen most hagyá el a sajtót. Tartalmaz 21, — az I. füzettel 44 egyházi beszédet. — Miután közrebocsátásban semmi nyereszkedési vágy nem háborgat, s elégnék tartom ha csakis a nyomdai költség térül meg, fölhivok minden ev. prot. lelkésztársamat a szives megrendelésre, még pedig: három legfőlebb 4 havi tartammal I. A kinek módja van benne — pénzért. A két füzetet együtt 2 frtért, — külön csak egyért II. A kinek műve van — műveért cserébe. III. A ki szűk jövedelmű egyházi szolgatársam — féldíjért, vagy egészen ingyen s szeretetből. A megrendelés Ágtelekre (Szabolcsmegye) intézendő; melynek utolsó postahelye Csap (Ungmegye) az Északkeleti vasuti vonalon. — A kívánat szerint szivesen kiszolgáland tisztelő s szerető szolgatársuk Pazar István ev. prot. lelkész.

— A pest megyei evang. esperességet nagy veszteség érte, amennyiben szeretve tisztelt felügyelője: Ns. Rudnay József ur, 8 évi áldozatkész s áldásdús működés után, egészségi okoknál fogva ezen diszes hivatalától véglegesen megvált. Utódjául az egyházaknak remélhetőleg sikerülni fog, a hazaszerte előnyösen ismert báró Podmaniczky Gézát, az iskolaügyi bizottság eddigi elnökét megnyerni. Ugy legyen!

— A b.-gyarmati ev. egyház, nagy küzdelmek után, nem rég tartatott egyházi közgyűlésében tetemes szótöbbséggel papjául megválasztá az eddigi bodonyi derék lelkészt: Simkó Frigyes. Éljen!

— Háver Mihály tordai születésű, de őralja-boldogfalvai (Hunyadm.) lakos magyar nemzetisége és ref. vallása iránti szeretettől indítva, 15 ezer frt alapítványt tett az új-tordai és hátszegi reform. egyházközség javára. (Udvarhelyi Hiradó.)

— Eperjes. E város képviselő testülete nagy szótöbbséggel elhatározta, hogy ha a megszüntetett jogakadémia visszaállítatik, ahhoz évi 1000 frt segélylyel járuland. (Vértes.)

T Á R C Z A.

Husvét ünnepén.

I.

Jer menjünk az Ur sirjához,
Reményünk szent oltárához!
Velünk a hit égi kincse,
Hogy ez oltárt ékesítse,
S örök hűség, örök hála
Áldozat-tűz ez oltárra.

Nem rettegünk örök telet
A hidegült porok felett;
Ki győztesen szállt ki onnan,
Vigaszunk a fájdalomban,
S lett zsengéjek mindazoknak,
Kik ő benne elnyugosznak.

II.

Vérzi szívünk sokféle seb,
Egy a mi legsérelmesebb:
Testvér fogta fel fegyverét,
Hogy az élet szent gyökerét —
Ha már ötlet nem táplálja —
Szívünkben is tépje, vágja.

Hit, reménység örök fénye!
Világolj e sötét éjre!
Járj be minden szívet, elmét!
S ki tovább is kételkednék, —
Mint Saul a csuda-fényen, —
Amaz életútra térjen!

Megérjük-e mi e napot,
Kiket vágyunk így biztatott?
Kik egymásközt meghasonlánk,
Derül-e ily Husvét reánk?
Vagy késik az, mig bé nem áll
A felbontó teljes halál! —

Mig lesz hitünk egy mustárnyi,
E győzelmet bizton várni, —
S hogy jobb érzésink megértsék
Mi az észnek gyötrő kétség:
Reményünket mi venné el?
Mely erő? — mily fegyverével?

III.

Jer menjünk az Ur sirjához!
Uj erőnek forrásához:
Lenni nyáj hű pásztorává;
Mert ha züllik s tévelyg árván —
Lévén hite alvó félben —
Minket ér a vádló szégyen.

Sziv ott éled hitre, tetterre,
Feláldozó szeretetre,
Hogy a célhoz, — nehéz pályán
Tövis közt is bátran járván, —
Vonzzunk, vigyünk minden szívet,
Kiknek gondja minket illet.

S lesz majd egykor, ki sirunkhoz
Hálás szívet, könyeket hoz,
Ki felvegye itt életünk,
Ha bár mi ott porrá lettünk.
Lesz, lesz — mely nevünkhöz vezet —
Ilyen áldás s emlékezet!

Sz. J.

Balogh Ferencz. felelős szerkesztő és kiadó.